

VERSLAG VAN DE
LEERSTOEL ONDERWIJSARBEIDSMARKT

Kwantiteit en kwaliteit van leraren op de arbeidsmarkt
2016

Prof. dr. Frank Cörvers
Prof. dr. Marc van der Meer
Tilburg, 1 februari 2017

Inleiding

De Leerstoel Onderwijsarbeidsmarkt is gevestigd aan de Universiteit van Tilburg. De leerstoel wordt ingevuld door de bijzonder hoogleraren prof. dr. Frank Cörvers en prof. dr. Marc van der Meer. Beiden zijn voor 0,2 fte in dienst bij de Stichting Leerstoel Onderwijsarbeidsmarkt, en verbonden aan het Research Institute for Flexicurity, Labour Market Dynamics and Social Cohesion (Reflect) van de Universiteit van Tilburg. De benoeming geldt voor een periode van vijf jaar (tot 1 maart 2018).

Afbakening onderzoeksgebieden

De onderzoeksgebieden van beide hoogleraren zijn onderverdeeld naar de kwantitatieve en kwalitatieve dimensie van de onderwijsarbeidsmarkt. Frank Cörvers dekt in het bijzonder de kwantitatieve invalshoek af, waarbij het vooral gaat om arbeidsmarktvaartstukken als mobiliteit, vervangingsvraag, vergrijzing, beloning en motivatie, arbeidsproductiviteit, etc. Marc van der Meer is vooral gericht op de kwalitatieve invalshoek, waarin vraagstukken als opleiding en professionalisering, leven lang leren en kwaliteit van de arbeid centraal staan, met extra focus op het middelbaar beroepsonderwijs. Als uitgangspunt voor de terugkoppeling naar beleid en het contact met het onderwijsveld staat voor beide bijzonder hoogleraren vooral de [Lerarenagenda](#) van het Ministerie van OCW centraal.

Meerjarenagenda leerstoelen

Daarnaast is door de leerstoelhouders in samenwerking met het CAOP en de andere CAOP-hoogleraren een meerjarenagenda ontwikkeld voor de periode 2015-2018, getiteld: "Transformaties en verschuivingen in het publiek domein – consequenties voor kwaliteit arbeid en arbeidsverhoudingen". Deze agenda vormt mede het kader voor de activiteiten.

Indeling werkzaamheden

De werkzaamheden van de hoogleraren zijn ingericht conform de doelstellingen van de leerstoel en hebben betrekking op onderwijs, onderzoek en de platformfunctie.

Onderwijs

Op het terrein van onderwijs is er een leergang ontwikkeld over Trends en veranderingen in het publieke domein, georganiseerd door de CAOP-academy. Deze leergang is voor het eerst in 2015 in nauwe samenwerking met hoogleraren verzorgd. Wegens tegenvallend aantal aanmeldingen in 2016 is besloten de leergang voortaan in een nieuw format, als maatwerk aan te bieden aan organisaties. Hetzelfde geldt voor de Masterclass Onderwijsarbeidsmarkt. Beide hoogleraren hebben hun expertise gedeeld via workshops, lezingen, moderatie en expert meetings, zowel georganiseerd door het CAOP als door verschillende andere instanties.

Onderzoek

Beide hoogleraren hebben het afgelopen jaar onderzoek verricht. Naar aanleiding daarvan zijn meerdere artikelen verschenen in boeken, tijdschriften en in de media.

In 2015 is een promovendus aangesteld die onderzoek doet naar het thema flexibele arbeidsrelaties in het onderwijs. De AiO is formeel aangesteld bij de Leerstoel Onderwijsarbeidsmarkt, en draagt bij aan de kennisagenda van de hoogleraren.

Activiteiten vanwege de platformfunctie

De leerstoel vervult een onderzoekrol en een platformfunctie voor kennisuitwisseling en kennisverspreiding op het terrein van de onderwijsarbeidsmarkt. In samenwerking met het CAOP maar ook met andere kennisinstellingen worden bijeenkomsten georganiseerd die van belang zijn voor de kennisdeling en uitwisseling tussen wetenschap, beleid en praktijk.

In 2016 werden de volgende expertbijeenkomsten gehouden:

OnsOnderwijs2032, 20 april 2016

De akkoorden in het onderwijs, 23 mei 2016

Coördinatiemechanismen in het onderwijs, 21 juni 2016

Status en imago van de leraar, 7 juni 2016

Mobiliteit van leraren van en naar de BES-eilanden, 6 oktober 2016

Bijdrage aan gezamenlijk jaarcongres Leerstoelen, 17 november 2016

Expertmeeting Carrièreperspectief leraren, 28 november 2016

“Staat van de ambtelijke dienst (STAD)”

Eind 2016 zijn de voorbereidingen voor de vierde editie van de “Staat van de ambtelijke dienst” gestart, deze verschijnt november 2017. STAD is een coproductie van de leerstoelen ondersteund door kenniscentrum CAOP.

Ten behoeve van STAD wordt door de hoogleraren, aangevuld met een groot aantal onafhankelijke deskundigen uit het (wetenschappelijke) netwerk een observatie bij de voor leerstoelen relevante thema's geschreven.

“Onderwijs aan het Werk”

In 2016 zijn de voorbereidingen voor een 'STAD' speciaal voor de sector onderwijs gestart. Deze publicatie onder de titel “Onderwijs aan het werk” verschijnt begin 2018. In 2017 wordt getracht de expertmeetings georganiseerd door het CAOP zoveel mogelijk in het licht te doen staan van de verschillende bijdragen in deze publicatie.

Overig

De hoogleraren verzorgen ook individueel lezingen, interviews, publicaties, dragen bij aan onderzoek, publiceren in dagbladen en vakbladen en delen op andere manieren kennis, ook via social media. Zij worden veelvuldig geraadpleegd door bijvoorbeeld ministeries, beroepsverenigingen en andere kennisinstellingen.

Met de onderzoekadviseurs van het CAOP is overleg over mogelijkheden van (gezamenlijk) onderzoek. Er is uitwisseling van kennis op verschillende thema's van het vakgebied van de (onderwijs)arbeidsmarkt, methoden en technieken van onderzoek, etc. Er wordt met het CAOP samengewerkt voor onderzoek gericht op de carrièreperspectieven van leraren, de uitstroom van oudere leraren, de problematiek rondom de verwachte lerarentekorten, en de bevoegdheidendiscussie. In het kader van de problematiek rondom flexibele arbeidskrachten loopt er samen met de CAOP-promovenda van de leerstoel en Bureau Regioplan een onderzoek naar de omvang en de betekenis van het Personeel Niet In Loondienst (PNIL) in het onderwijs (po, vo en mbo).

Netwerken

In het kader van het ontwikkelen van de kennisfunctie en het netwerk onderhoudt de leerstoel Onderwijsarbeidsmarkt contacten met verschillende organisaties zoals:

- Kenniscentrum CAOP en het daaraan gelieerde CAOP Research
- De andere door het CAOP ondersteunde leerstoelen
- Verschillende directies bij OCW
- Research Institute for Flexicurity, Labour Market Dynamics and Social Cohesion at Tilburg University (Reflect), waar de leerstoel Onderwijsarbeidsmarkt is ondergebracht
- Departement Algemene Economie, in het bijzonder de sectie Onderwijs, van de School of Business and Economics (SBE) van de UM, en in relatie hiermee ook de Academische Werkplaats Onderwijs
- Institute for Transnational & Euregional Cross Border Cooperation & Mobility (ITEM) van de Faculty of Law aan de Universiteit Maastricht
- TIAS School for Business and Society van de UvT en TUE
- Onderwijsraad
- Inspectie van het Onderwijs
- SER, CPB en andere onafhankelijke adviesorganen
- Onderzoeksinstituten als Regioplan, Ecorys, TNS Nipo, Centerdata, IVA Onderwijs en het Welten-instituut (Onderzoekscentrum voor leren, doceren en technologie) van de Open Universiteit
- Stichting Samenwerking Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB)
- PO, VO en MBO Raad
- De vakorganisaties en beroepsverenigingen van docenten
- Expertisecentrum NEIMED over demografische transitie van de Open Universiteit en Zuyd Hogeschool
- NIDI
- het Amsterdams Instituut voor Arbeidsstudies (AIAS)
- Het Talma-instituut van de Vrije Universiteit
- De afdeling Life Long Learning van de Rijksuniversiteit Groningen
- Het lectoraat Beroepsonderwijs van de Hogeschool Utrecht en het Expertisecentrum Beroepsonderwijs, ecbo

Verslag prof. dr. Frank Cörvers

Frank Cörvers combineert zijn bijzondere leerstoel *Onderwijsarbeidsmarkt* met zijn rol als programmaleider *Menselijk Kapitaal in de Regio* en MT-lid bij het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) aan de UM (0,6 fte). Bovendien vervult hij de leerstoel *Demografische Transitie, Menselijke Kapitaal en Werkgelegenheid* aan de Universiteit Maastricht, (0,2 fte). Tot slot is hij toezichthouder aan Zuyd Hogeschool, waar ook enkele lerarenopleidingen worden aangeboden.

Onderzoek

Mede in het kader van zijn leerstoel heeft Frank Cörvers onderzoek uitgevoerd op het terrein van de onderwijsarbeidsmarkt in Caribisch Nederland. Dit onderzoek is in 2016 afgerond, waarna er een goed bezochte expert meeting over is georganiseerd. Tevens is het onderzoek over de status en het imago en leraren in 2016 uitgevoerd. Hierover is tijdens de Onderwijsresearchdagen een workshop georganiseerd en een expert meeting bij het CAOP. De publicatie van dit rapport wordt in april 2017 verwacht. Een onderzoek naar de productiviteit en mobiliteit bij overheid en onderwijs wordt gepubliceerd in de aanstaande STAD.

Het onderstaande overzicht betreft onderzoek, presentaties en media-uitingen van het afgelopen jaar die gerelateerd zijn aan de Leerstoel Onderwijsarbeidsmarkt. In veel van het arbeidsmarktonderzoek dat Cörvers uitvoert, is de onderwijsarbeidsmarkt een segment van de publieke sector waaraan hij in het kader van de leerstoel extra aandacht besteedt.

Publicaties

R. Montizaan, A. de Grip, F. Cörvers and T. Dohmen (2016), Negative reciprocity and retrenched pension rights, *Management Science*, Vol. 62(3), p. 668-681.

F. Cörvers, Onderwijs, In: J. Uijlenbroek (ed.; 2016), *De Nederlands Publieke Dienst*, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Den Haag, pp. 29-31.

R. van der Aa (CAOP), J. Scheeren (CAOP), A. Mommers (ROA), E. Sijbers (ROA), F. Cörvers (ROA) (2016), *Carrièreperspectieven van leraren in het kader van de functiemix primair en voortgezet onderwijs*, CAOP, Den Haag.

F. Cörvers, A. Mommers (2016), *Lerarenmobiliteit in Caribisch Nederland: achtergrond, verblijf en vertrek*, ROA-TR-2016/6, Maastricht University.

F. Cörvers, J. Wilschut (2016), *Uitstroom van oudere werknemers bij overheid en onderwijs: Selectie uit de poort*, Netspar Design Paper 61, Industry Paper Series, Tilburg University.

M. de Hoon, F. Cörvers (2016), *Literatuuronderzoek ten behoeve van Caribisch Nederland, Push- en pullfactoren bij werving, selectie en behoud van leraren in afgelegen gebieden*, ROA-TR-2016/1, Maastricht University.

Lezingen

Macrodoelmatigheid van het onderwijs en de MEI-medewerker van morgen
Stichting A&O Fonds
Woerden, 15/02/16 en 17/05/16

Lerarenagenda en status en imago van leraren in de 21ste eeuw
Onderwijsresearchdagen (ORD) 2016
Rotterdam, 26 May 2016

Lerarenagenda en status en imago van leraren in de 21ste eeuw
Expert Meeting CAOP
Den Haag, 7 Jun 2016

De lerarenagenda en status en imago van leraren in de 21ste eeuw & Lerarenagenda en
professionalisering
Arbeidsmarktplatform PO
Utrecht, 4 Oct 2016

Lerarenmobiliteit in Caribisch Nederland: achtergrond, verblijf en vertrek
Expert Meeting CAOP
Den Haag, 6 Oct 2016

Cross border labour mobility in the education sector: Facts, thoughts and discussion
Conferentie European School Heads Association (ESHA)
Maastricht, 20 Oct 2016

Some thoughts on teacher policies & investing in teachers
CPB/ROA Workshop
Maastricht, 24 Oct 2016

Imago en status van de leraar
Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO), Jaarconferentie
Amersfoort, 2 Nov 2016

Kwantitatieve tekorten in het primair onderwijs
Arbeidsmarktplatform PO
Driebergen-Zeist, 9 Nov 2016

Strategisch arbeidsmarktbeleid MBO-sector
Stichting Onderwijsarbeidsmarkt MBO
Utrecht, 11 Nov 2016

De zorgplicht arbeidsmarktperspectief en de macrodoelmatigheid van het onderwijs

Conferentie Perspectieven op beroepsonderwijs vanuit onderzoek, ondernemingen,
onderwijs en overheid, 30-jarig bestaan ROA
Maastricht, 18 Nov 2016

Media

Beter een hoger salaris voor leraren dan een bonus. / Cörvers, Frank.
In: Intermediair, 02.03.2016.

Carrièreperspectieven in een ander licht. / Cörvers, Frank.
In: CAOP Magazine, 12.2016.

De toekomst? ICT. / Cörvers, Frank.
In: NRC.Next, 11.05.2016.

Flex voert de boventoon. / Cörvers, Frank.
In: De Telegraaf, 24.03.2016.

Gunstige arbeidsvoorwaarden moeten lerarentekort in Randstad oplossen. / Cörvers, Frank.
In: Nationale Onderwijsgids, 24.08.2016.

Hogere lonen, voor het eerst in jaren. / Cörvers, Frank.
In: Trouw, 08.01.2016.

Leraren bij de top loonstijgers van 2015 : 'Lesgeven moet geen hobbyisme worden'. /
Cörvers, F.
In: Schooljournaal, No. 02, 25.01.2016, p. 26-27.

Meer geld en meer status voor juf en meester, dat helpt ook. / Cörvers, Frank.
In: Trouw, 16.08.2016.

Scholen lokken leraren naar Randstad met extraatjes. / Cörvers, Frank.
In: Algemeen Dagblad, 25.08.2016.

Verslag prof. dr. Marc van der Meer

Marc van der Meer is bijzonder hoogleraar Onderwijsarbeidsmarkt sinds 1 maart 2013. Sinds 1 maart 2014 is hij tevens als onafhankelijk wetenschappelijk adviseur in deeltijd aangesteld bij de Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs-Bedrijfsleven (S-BB), voor 0,4 fte. In dit verslag worden de belangrijkste externe activiteiten gemeld. Van diverse activiteiten in 2016-2017 zijn regelmatig ook verslagen, brochure of video's gemaakt. Op deze wijze is de platformfunctie van de leerstoel verder verstevigd.

Vanaf 1 juni 2015 is de Tilburgse leerstoel uitgebreid met 0,2 fte, deze tijd is aanvankelijk exclusief besteed aan de uitvoering van Europees contractonderzoek. Het gaat hier om werkzaamheden binnen Europese zevende kaderprogramma voor het network of excellence STYLE, dat inhoudelijk gezien direct aansluit bij de activiteiten van de leerstoel. Ook wordt deze tijd aangewend ten behoeve van het correspondentschap voor de European Employment Policy Observatory (EEPO) bij Tilburg Law School. In het kader hiervan zijn in de periode september 2015-juli 2016 een zestal papers geschreven die hier niet worden opgenomen. Vanaf najaar 2016 wordt de beschikbare Tilburgse tijd deels besteed aan samenwerking met de Brabantse roc's.

De Tilburg Law School heeft de onderzoekstijd van Marc van der Meer beschermd met een COV-erkenning voor de periode 2016-2019, op basis van de wetenschappelijke prestaties voor de periode 2012-2015.

In de periode februari 2016-februari 2017 zijn enkele publicaties afgerond en zijn anderen in voorbereid. Voor sommige publicaties geldt dat ze eind 2015 al gereed waren, maar nu pas na bewerking worden gepubliceerd.

Publicaties:

- Buitelaar Wout, en Marc van der Meer (2016). *Mens en machine: een herwaardering van technologie, medezeggenschap en beroepsonderwijs*, In: Zeggenschap, 2016, nr. 2.
- Centrum voor de ambachtseconomie, (2016). *Leren en werken in de ambachtseconomie in 2020*, rapport geredigeerd door Marc van der Meer en Rob Vink, Zoetermeer: CVAE.
- Amsing, M., F. Cörvers, F., M. van der Meer (2016). *Op zoek naar de balans tussen flexibiliteit en werkzekerheid op de onderwijsarbeidsmarkt*, in: T. Wilthagen en R. Peijen (eds.), *Samenwerken aan werkzekerheid*, bundel voor NBBU, p. 62-68.
- Hemerijck A.C., en M. van der Meer (2016). 'Nieuw Nederlands polderen: van brede sociale akkoorden naar 'ad hoc' hervormingscoalities', in M. Keune (red), *Nog steeds een mirakel? De legitimiteit van het poldermodel*, Amsterdam University Press, p.167-196.
- Meer, M. van der (2016). *Naar een versterking van de professionele cultuur van het MBO in Amsterdam*, essay voor de gemeente Amsterdam, gepubliceerd als hoofdstuk één van de verslaglegging voor de gemeenteraad, maart 2016.

- Meer, M. van der (2016), *Pleidooi voor een nieuwe kennis- en innovatieagenda: top-down én bottom-up*. In: A. Pijnenburg en M. Ambaum, 'Zo overleeft het technisch beroepsonderwijs, brieven aan de minister', p.150-157.
- Meer, M. van der, en B. Loog (2016). '*BPV als start van de levensloop*', In Profiel, pp.6-8.
- Meer, M. van der en M.Vermeulen (2016). 'Het beroep van leraar', in Bram Eidhof, Mieke Van Houtte & Marc Vermeulen (Red.) *Sociologen over onderwijs. Inzichten, praktijken en kritieken*, Antwerpen: Garant Uitgeverij, p.175-195.
- Meer, Marc van der, en Ellen Verheijen (2016). *De kennisinfrastructuur in het mbo*. Publicaties met inleiding, hoofdstuk over Nederland, conclusies en , daarnaast zijn vier sectoressays van andere auteurs opgenomen in de bundel, het geheel wordt momenteel gedrukt door ecbo. Inleidende tekst is ook gepresenteerd op ORD in Leiden.
- Meer, Marc van der, Jan Peter van den Toren en T. Lie (2017). 'Public-private partnership', in: De Bruijn, E, S. Billett, J.Onstenk (eds). *Enhancing Teaching and Learning in the Dutch Vocational Education System - Reforms Enacted*, Berlijn: Springer Verlag. In druk.
- Meer, Marc van der, Leonie Oosterwaal en Jan Peter van den Toren (2016), 'Het beroepsonderwijs in Engeland, Denemarken, Duitsland en Zwitserland', opgenomen als hoofdstuk 1 in bundel van Forum Beroepsonderwijs, Den Haag: PBT.
- Meer, M. van der, en A.Hemerijck, (2016). 'Anders polderen: Lange termijn hervormingsbeleid in de veel-partijen-overlegeconomie', in *Tijdschrift voor arbeidsvraagstukken*, nr. 4.
- Meer, M. van der, en A.C. Hemerijck (2016). Is programmatisch polderen de laatste kans? De verandering van het sociaal overleg. In: *Zeggenschap*, nr. 1.
- Muffels, R. , M. van der Meer en S.Bekker, (2016). *Regional governance of youth unemployment: A comparison of three innovative practices of multi-level cooperation in the Netherlands*. Boekhoofdstuk ingediend bij Style-netwerk.
- Westerhuis Anneke en M. van der Meer (2017). 'Great expectations- local vet and industry relations', in: De Bruijn, E, S. Billett, J.Onstenk (eds) (2017). *Enhancing Teaching and Learning in the Dutch Vocational Education System - Reforms Enacted*, Berlijn: Springer Verlag. In druk

Bovendien vier maal internationaal signalement voor tijdschrift *Zeggenschap*: over Wij zijn uniek, World economic forum, over arbeidsmarktbeleid, Toyota Kata.

Lopend onderzoek

- M. van der Meer en A.C.Hemerijck. *Toerusting over de levensloop*, paper. In Engelse versie gepresenteerd bij 'Skills for a life time'-conferentie ter gelegenheid van Nederlandse voorzitterschap op 16-17 februari 2016. Nederlandstalige tekst ingediend bij tijdschrift maar is nog niet geaccepteerd.
- Amsing, M. van der Meer en F.Corvers, *Flexibilisering in het primair onderwijs*, paper voor Onderwijs Research Dagen, in Leiden, 27 mei 2016.
- Schwarz, H., M. van der Meer en M.Amsing (2016), Impliciete contracten in het onderwijs, paper voor ORD, mei 2016.
- Marc van der Meer (ea.). '*Naar een lerend bestel in het mbo: Over enkele institutionele voorwaarden van onderwijskwaliteit*'. Bundel voor OCW/ NRO. Deze bundel wordt momenteel door NRO beoordeeld.

- *Inleidend hoofdstuk*, Position paper voor OCW/ NRO, ingediend op 31 december 2016. 6.000 woorden
- Hoofdstuk 1. Ellen Klatter en Marc van der Meer, *'Een lerende instelling. Inquiry naar het professioneel kapitaal in het mbo'*. Position paper voor OCW/ NRO. Ingediend in november 2016. 11.000 woorden
- Hoofdstuk 4. Marc van der Meer en Loek Nieuwenhuis, *Regionaal beleid en het mbo*, OCW NRO. Ingediend in november 2016. 10.000 woorden
- Hoofdstuk 6 Slotbijdrage. *Twee kanten van dezelfde medaille: anticiperend bestuur in het mbo*. Ingediend op 31 december 2016. 10.000 woorden

Aa, Ruud van der, en M. van der Meer (2017), *Educatiebeleid in N.Brabant*, Tilburg: Reflect, intern paper ten behoeve van interactief seminar met bestuurders, docenten en wethouders, op 20 januari 2017 .

Wilthagen T. M.van der Meer, M.Amsing ea. (2017), *Flexibiliteit en zekerheid bij de Nederlandse Universiteiten*, eerste voortgangsnotitie, januari 2017.

Meer, M. van der (2017), hoofdstuk over *beroepsonderwijs*, in J.Heijmans, The Dutch way-bundel ter gelegenheid van 100 jaar ministerie OCW. Eerste versie ingeleverd in februari 2017

Europees onderzoek

Nationaal correspondent voor Nederland, voor het Europees onderzoek naar arbeidsmarkt ten behoeve van de *European Employment Policy Observatory*. In totaal zijn zes papers geschreven, samen met Joost Bax. Contract periode: Juli 2015 - juli 2016 in relatie met ICF International in Birmingham. Deze taak is vormgegeven vanuit de tweede dag van aanstelling bij Reflect Tilburg University.

Organisatie/ Lezingen voor (selectie)

- Keynote: *De practor als voorbeeld: de betekenis van een gemankeerde kennisinfrastructuur*, 's-Hertogenbosch, Innovatiehuis, 27 januari 2016.
- De Metropoolregio Eindhoven, *Toekomst arbeidsmarktbeleid*, 13 februari 2016; 29 september 2016, 18 januari 2017.
- Gepreksleiding, *Life-long learning*, Ministerie OCW, 'Skills in a life time conferentie', in kader van Europees Voorzitterschap, Amsterdam, 16-17 februari 2016.
- Keynote, *Skills heroes-conferentie*, RAI Amsterdam, 17 maart 2016
- Keynote, *docentenconferentie*, ROC W-Brabant, 29 maart 2016.
- Keynote, *BTG-VGG*, Ede: de Reehorst, 30 maart 2016.
- Lezing *CNV-onderwijs conferentie*, Apeldoorn, 1 april 2016. Met Miryam Lieskamp
- Organisatie Cvl-preconferentie in Groningen over *'onderzoek in het mbo'*, met H.Ritzen, verslag van de bijeenkomst is opgenomen in visuele notulen, 5 april 2016.
- Slotlezing *'Wat is de oogst van deze conferentie?'*, Cvl-conferentie Groningen, 6 april 2016.
- Lunchcollege, *'Onderwijs 2025-2032'*, CAOP, Den Haag. Tekst is uitgeschreven als boekhoofdstuk. 20 april.

- ORD- Leiden, twee papers gepresenteerd, een over *kennisinfrastructuur* en een over *flexibilisering in primair onderwijs*, 27 mei 2016
- Keynote, *Leven lang leren in de procesindustrie*, RAP Roermond, 16 juni 2016
- Inleiding en gespreksleiding bij de *zomerateliers* bij SBB, 14 en 17 juli 2016
- Gastcollege, Brainport Eindhoven, *Kennisfestival*, 11 oktober 2016.
- Keynote *bij btg 'Zorg en welzijn'* in de Reehorst, Ede, 300 deelnemers.
- Keynote bij *sectorkamer financiële dienstverlening* in Ede, 25 deelnemers.
- Keynote over leven lang leren, bij interne conferentie Vereniging Hogescholen, 2 juni 2016.
- Keynote bij conferentie *toekomst bibliotheken*, Soest, CAOP, 10 juni 2016.
- *Gastcollege SVO*, september 2016
- Lezing tbv '*Unpack your backpack*'-programma, bij Helicon/ Leijgraaf, 29 september 2016
- Lezing over '*sociaal ondernemerschap*', bij ROC van Twente, 6 oktober 2016
- SER: programma voorbereid en gepresenteerd van het boek '*Nog steeds een Nederlands mirakel?*', met inleidingen M.Hamer en M.Keune, 26 oktober 2016.
- Keynote bij *verkenning toekomst kwalificatiedossier bibliotheekmedewerker*, SBB, November 2016
- *Toekomst van het technisch VMBO*, plenair debat geleid met Adri Pijnenburg, Eindhoven: PSV-stadion, 300 deelnemers, 10 november 2016.
- VO Achterhoek/ Graafschap College, keynote, 16 november 2016
- Amsterdamse MBO-agenda, 24 november, 15 december
- Centrum Nascholing Amsterdam, gastcollege, 25 november 2016.
- Lezing over toerustingsagenda bij uitwisseling Metropoolregio Eindhoven- Zuid-Denemarken, 29 november 2016.
- Debat georganiseerd en ingeleid over *leven lang leren in de metaalindustrie* voor de werkgeversorganisaties in de metaalsector, Zoetermeer, 2 december 2016
- Brabantse Kennispact 3.0; diverse voorbereidende bijeenkomsten tbv studiedag over *educatie* op 20 januari 2017
- Inleiding KW1C, 's-Hertogenbosch, 19 januari 2017.
- Hoorzitting Tweede Kamer over '*leven lang leren*', 23 januari 2017.
- Ministerie OCW, bespreking position papers over toekomst beroepsonderwijs, met OOG Netwerk, 2 februari 2017.
- Publiek domein, discussie over toekomst arbeidsmarktbeleid, 13 februari 2017.
- Workshop, ROCvAmsterdam, '*Niet drie maar vier culturen: beroepsladder en -praktijkvorming*', 14 februari 2017.

Organisatie/ deelname aan

- Begeleiding M. Amsing en alle CAOP-activiteiten in kader van de leerstoel, zie elders in dit verslag.
- Organisatie en presentatie van toekomstverkenningen SBB, zes maal per jaar.
- Deelname aan verkenningen SER in kader van Nederlandse Skills agenda, drie bijeenkomsten in 2016.

- Deelname aan verkenningen Onderwijs in Rotterdam 2030, twee bijeenkomsten
- Deelname aan verkennende gesprekken SER/ CAOP, M.Hamer en P.Banis, drie bijeenkomsten in 2016.
- Deelname adviescommissie toekomst Practoraten in mbo, 2016-2017
- Deelname aan diverse bijeenkomsten DNDT over beroepsonderwijs.
- Lid SER Brabant, sinds 2016.
- Lid College van Advies, SVO vakopleidingen, sinds 2015.
- Lid Raad van Advies Consortium beroepsopleidingen, sinds 2016.
- Lid Raad van Toezicht, Esprit Amsterdam.
- Voorzitter Nederlandse Vereniging van Arbeidsverhoudingen.

Media/ publiciteit

- Videoverslag van conferentie 'Ieder roc een practoraat', 27 januari 2016.
- Televisieinterview over arbeidsmarkt en vakopleiding op Omroep Brabant, februari 2016.
- Interview in SER Magazine over toekomst van de bbl in het MBO, juni 2016.
- Videoverslag van conferentie over toekomst bibliotheken, 10 juni 2016.
- Artikel in SER Magazine over NvA-conferentie, november 2016.
- Interview op radio040 over mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt, oktober 2016
- Interview in ecbo-dimensies over practoraten, voorjaar 2016.
- Interview: Klaar voor de toekomst-toekomst practoraten in het mbo', februari 2017.
- Interview in video: Practoraten in mbo, februari 2017.

Persoonlijke website: marcvandermeer.org

Twitter: [@marcvdmeer](https://twitter.com/marcvdmeer)

MvdM.